

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Передон Наталії Олександрівни
“Вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик учасників
комунікативної ситуації «примирення» (на матеріалі англійської мови)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови**

Дисертація Передон Н.О. виконана в річищі комунікативно-прагматичного підходу до вивчення комунікативної ситуації «примирення». Привабливість ситуації «примирення», що є «завершенням конфліктної мовленнєвої взаємодії» як царини наукового пошуку полягає у тому, що методи її дослідження відкривають доступ до вивчення засобів гармонізації міжособистісної інтеракції.

Актуальність теми дисертації визначається, насамперед, природою об’єкта – вивчення вербальних та невербальних засобів реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення», що є неможливим без обґрунтування позиції авторки щодо найважливіших проблем не лише лінгвістики, а й усіх інших наук антропоцентричного циклу.

Передон Н.О. аргументує свої позиції, розглядаючи вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення», ґрунтуючись на теоретико-методологічних засадах комунікативної лінгвістики та лінгвопрагматики.

Відтак, рецензоване дисертаційне дослідження повною мірою відповідає пріоритетним тенденціям антропоцентрично спрямованого сучасного мовознавства, націленого на виявлення присутності суб’єкта пізнання у мові й мовленні.

Своєчасність і перспективність дослідження диктується також відсутністю лінгвістичних робіт, сфокусованих на всебічному аналізі саме засобів реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення».

Новим є визначення стратегічного / тактичного потенціалу дій англомовних комунікантів у ситуації «примирення» та вербальних й невербальних засобів, застосовуваних ними для реалізації стратегічних і тактичних цілей, а саме: виявлено специфіку цієї комунікативної ситуації, визначено її конституенти;

окреслено комунікативні стратегії її учасників; виокремлено тактики, що реалізують стратегії кожного з комунікантів, та розроблено їх класифікацію; вивчено лексико-семантичні, синтаксичні та лінгвостилістичні вербальні засоби, задіяні в реалізації стратегічних / тактичних цілей учасників досліджуваної комунікативної ситуації; встановлено невербальні компоненти комунікації, скеровані на досягнення стратегічних / тактичних цілей комунікантів; описано медіацію як один зі способів урегулювання конфліктів, визначено її основні ознаки та форми втілення в ситуації «примирення».

Адекватне застосування методів дослідження, надійні теоретичні підвалини критично осмисленої новітньої літератури з теорії комунікації, а також суміжних з лінгвісткою дисциплін антропоцентричного циклу (230 позицій) та достатній за обсягом мовний матеріал (1030 фрагментів, що репрезентують комунікативну ситуацію «примирення» в умовах усної неофіційної комунікації), складають підґрунтя спостережень та висновків дисертації, забезпечують їх **обґрунтованість** та **достовірність**.

Найбільш значущими у теоретичному плані є внесок у лінгвоконфліктологію, оскільки в роботі вивчається комунікативна ситуація «примирення», метою якої є відновлення гармонійної інтеракції. Опис і уточнення сутнісних характеристик аналізованої комунікативної ситуації та дослідження стратегій і тактик реалізації мовленнєвої поведінки її учасників поповняють новими даними теоретичні здобутки комунікативної лінгвістики. Сказане свідчить про **теоретичну вагомість** дисертації.

Підкреслюючи **прикладну цінність** роботи, вважаю за необхідне вказати на доцільність використання її результатів у розробці теоретичних курсів з теорії мовної комунікації, спецкурсів «Комунікативна лінгвістика», «Теорія мовної комунікації», «Стилістика англійської мови», «Загальне мовознавство» тощо.

Робота має типову **структуру**, що є цілком логічною. Дослідження написано науковим стилем, чітко та логічно. Дисертація якісно виконана у технічному відношенні, її оформлення повністю відповідає вимогам.

Основні положення та результати дисертації викладено в тринадцяти

публікаціях: семи статтях у фахових виданнях України, статті в зарубіжному періодичному виданні, статті в нефаховому виданні України та чотирьох тезах доповідей на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях.

Зміст автореферату засвідчує належний науковий рівень дослідження та є **ідентичним** основним положенням дисертації.

Переходячи до обов'язкової критичної частини відгуку, маю наголосити, що рецензована дисертація за актуальністю обраної теми, новизною й обґрунтованістю висновків та рівнем її виконання належить до категорії наукових робіт, які спонукають не стільки до зауважень, скільки до роздумів, тому висловлені коментарі прошу розглядати саме як підстави для дискусії:

1. Оскільки примирення є одним із видів завершення конфліктної мовленнєвої взаємодії, що має позитивні наслідки, тобто призводить до гармонізації міжособистісної інтеракції (як зазначається в реферованій дисертації (стор. 24), у першому розділі у підпункті 1.1. «Примирення як об'єкт загальнонаукових та лінгвістичних досліджень» (стор.24-26) дисертантка визначає поняття *конфлікт* як багатомірне явище, яке у своєму розвитку проходить кілька стадій: латентна стадія, інцидент, ескалація, кульмінація та завершення. Остання з перерахованих стадій – це закінчення конфлікту з будь-яких причин. Завершальною фазою конфліктної взаємодії є здійснення фінальних вербальних і невербальних конфліктних дій із позитивними чи негативними наслідками. При цьому авторка посилається на працю Черненко О.В., однак на наш погляд, бажано було б надати тлумачення конфлікту з огляду на різні наукові підходи, зокрема комунікативно-прагматичний та когнітивний. Якщо перший напрям є достатньо розробленим у лінгвістиці і базується на понятті успішності мовленнєвого акту та стратегій, то останній (когнітивний) – потребує подальшого вивчення в конфліктології. Доречним було б вивчення прихованих структур знань (фреймів, сценаріїв ситуації примирення тощо), які створюються мовцями під час спілкування.

Попри те, що Передон Н.О. детально описує ситуацію примирення у руслі комунікативно-прагматичного підходу, назва самого підходу не зазначається в дисертаційному дослідженні. Крім того у контексті дослідження, доцільним було

б послуговуватися працею Г.П.Грайса «Логіка та мовленнєве спілкування», де дослідник описує «принцип кооперації», який визначає «максими спілкування», адже серед магістральних стратегій дисертантка вказує саме кооперативну та кооперативно-персуазивну.

2. Дискусійним є питання щодо термінологічного апарату базових понять наукової розвідки, а саме визначення авторкою суб'єкта та об'єкта ситуації примирення. На стор.30 авторка праці зазначає, що «у результаті дослідження ілюстративного матеріалу виокремлено такі *структурні елементи* комунікативної ситуації «примирення»: учасники комунікативної взаємодії, наявність наміру відновити гармонію в стосунках. Цей компонент виокремлює комунікативну ситуацію «примирення» з-поміж інших комунікативних ситуацій та є обов'язковим хоча б для одного з учасників комунікації (мовця, що ініціює примирення)», тощо. Надалі наводиться визначення суб'єкта як ініціатора примирення та об'єкта як комуніканта, що є постраждалою стороною внаслідок конфлікту. Постає питання: чи завжди ситуація примирення базується на суб'єкт-об'єктних відношеннях? Чи суб'єкт-суб'єктні відношення є можливими? Адже, на стор.133 (Розділ 3 «Комунікативна поведінка об'єкта примирення»), де йдеться про використання тактики визнання власної провини, Передон Н.О. зазначає, що «аналізована тактика може вербалізуватися і у формі зустрічного вибачення чи прохання про пробачення (*I am sorry too, You also forgive me, Will you forgive me too?* тощо)» та наводить приклад «*“I'm sorry, Mimi, I shouldn't have said that.” Maggie tried to compose herself./“I'm sorry too, Mammy, I didn't mean it. Really I didn't. I love you, Mammy” (Scanlan P. City Lives)*. Надалі авторка пише, що «у наведеному фрагменті обидва учасники комунікації відчують відповідальність за погіршення стосунків. Таким чином, інтенції комунікантів збігаються: обоє прагнуть відновити гармонійне спілкування, отримати пробачення партнера з комунікації та позбутись почуття провини, яке викликане конфліктом. Отже, комуніканти знаходяться на рівних позиціях та однаково прагнуть гармонізації відносин. Чи не є зазначена ситуація прикладом суб'єктно-суб'єктних відношень?

3. Аналізуючи стратегії та тактики, що використовуються суб'єктом комунікативної ситуації дисертантка наводить влучні приклади, однак деякі з них можна інтерпретувати як ті, що демонструють використання декількох тактик. Так, наприклад, фрагмент *“Dear mother, I was so sorry to hear about father. I hate myself for not coming back home earlier. If I had just come home a few years ago, I could have seen him. You are here alone. Mother, please forgive me,” he ended laying his head on her lap (Hampton M. C. Wildcat)* дисертантка тлумачить як ілюстрацію тактики прохання про пробачення: «Чоловік відчуває провину через те, що з причини своє зайнятості не зміг востаннє побачитись із батьком (*I hate myself for not coming back home earlier*), кається у тому, що за кілька років так і знайшов часу, щоб відвідати батьків (*If I had just come home a few years ago, I could have seen him. You are here alone*) та просить пробачення у матері (*Mother, please forgive me*). Пробачення потрібне сину насамперед для того, щоб позбавитись почуття провини та відновити власну душевну рівновагу», отже, на наш погляд, тут слід говорити і про тактику визнання провини, яка також зазначена в дисертації.

4. Дисертаційна праця Передон Н.О. є гарним зразком наукового дискурсу, написана грамотною українською мовою, виконана охайно, але є деякі огріхи технічного характеру.

Підсумовуючи, хочу наголосити, що дисертація Передон Н.О. становить собою актуальну, концептуально завершену наукову працю, нові, методологічно обґрунтовані результати якої у сукупності вирішують пріоритетну наукову проблему вивчення вербальних та невербальних засобів реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення», слугуючи внеском у такі галузі мовознавства як комунікативна лінгвістика та лінгвопрагматика.

На підставі ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом та публікаціями авторки за темою рецензованої роботи вважаю, що дослідження Передон Наталії Олександрівни «Вербальні та невербальні засоби реалізації стратегій і тактик учасників комунікативної ситуації «примирення» (на матеріалі англійської мови)» відповідає вимогам п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 зі змінами,

внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та №1159 від 30.12.2015., а його авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри перекладознавства
та прикладної лінгвістики
Херсонського державного
університету

Акішина М.О.

Підпис доц. Акішиної М.О. засвідчую:
Начальник відділу кадрів

Воробйова В.М.